

Наша СЛОВА

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 29 (1128) 17 ЛІПЕНЯ 2013 г.

На "Славянскім базары" маладыя беларускі спявалі па-беларуску

У канцэртнай зале "Віцебск" 10 ліпеня адбыўся першы выступ удзельнікаў XI Міжнароднага дзіцячага музычнага конкурсу "Віцебск-2013". Свой талент гледачам і журы прадэманстравалі 21 юны артыст з 18 краін свету.

За Беларусь, Расію і Ўкраіну на дзіцячым конкурсе традыцыйна выступаюць па два ўдзельнікі. Нашу краіну сёлета прадстаўляюць 11-гадовыя мінчанкі Паліна Бурло (сцэнічны псеўданім Апалінарыя) і Аляксандра Лакціёнава.

Па ўмовах конкурсу, у першы дзень маленькія артысты выконваюць песню кампазітара сваёй краіны на мове сваёй краіны. У нашых суайчынніц быў выбар адной з дзвюх дзяржаўных моў. Прыемна, што дзяўчынкі вырашылі спяваць па-беларуску. Апалінарыя паказала сучасную апрацоўку народнай песні "Канопелькі", а Аляксандра выканала кампазіцыю "Вадаспад", напісаную для яе вядомым педагогам Святланай Стацэнка.

tut.by

Курсы беларускай мовы адкрыліся ў Токіа

Нефармальныя заняткі беларускай мовы "Мова ці кава" сабралі сотні слухачоў у Маскве і Менску. Хто б мог падумаць, што наступным годам, у які завітае нашая мова, будзе японская сталіца!

Арганізатарка заняткаў "Беларускай гутарні" Таццяна Цагельнікава атрымлівае ступень магістра ў Нідэрландах на япаністыцы, у Токіа прыехала на навучальны год.

Як распавяла дзяўчына, ідэя зладзіць заняткі з'явілася колькі гадоў таму, пасля першай паездкі ў Японію. Але па-сапраўднаму натхніў яе поспех "Мовы ці кавы":

- Я хацела, каб нашыя заняткі былі таксама месцам сустрэчы для беларусаў у Японіі. Паводле афіцыйных звестак, нас тут толькі некалькі соцень чалавек, і ніхто асабліва кантактаў не падтрымлівае.

ISSN 2073-7033

Удзельнікі ж курсаў - збольша японцы, якія ўжо ведаюць расейскую мову або польскую. Гэтак, адна дзяўчына вучыцца на паланістыцы. Вядома, што для ведання польскай гісторыі варта пазнаёміцца і з беларускаю, - распавядае Таццяна.

Пра нашу краіну ў Японіі практычна нічога не ведаюць. Паводле Таццяны Цагельнікавай, у мясцовых кнігарнях можна знайсці толькі дзве кнігі, прысвечаныя Беларусі - хутчэй паліталагічная праца былога працаўніка японскай амбасады ў Менску і гісторыя Беларусі, таксама японскага аўтара.

Калі ж год, якія Таццяна правучыцца ў Токіа, скончыцца, дзяўчына спадзяецца, што ейную ініцыятыву працягне Сіёры Кіясава - дзяўчына, якая праславілася на менскіх курсах "Мовы ці кава" тым, што вывучыла беларускую мову за 11 месяцаў. Цяпер яна вярнулася на радзіму і зазірнула на першы занятак "Беларускай гутарні".

Заняткі ладзяцца раз на тыдзень. Калі чытач раптам узгадае, што аkurat знаходзіцца ў Токіа, то дакладна варта завітаць на "Гутарню". Інфармацыя аб суполцы ў "Фэйсбуку".

Аляксандру Місцюкевічу - 70

14 ліпеня сваё 70-годдзе адзначыў Аляксандр Іванавіч Місцюкевіч, шматгадовы кіраўнік Гарадзенскай абласной арганізацыі Грамадскага аб'яднання "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны", адзін з ініцыятараў і ўдзельнік руху энергетыкаў Гарадзенскай вобласці за беларускую мову, мо адзіны знаўца гісторыі тратуарнай пліткі ў Гародні.

Сакратарыят ТБМ, рэдакцыя "Нашага слова" шчыра віншуюць Аляксандра Іванавіча з юбілеем, зычаць сілаў і здароўя для барацьбы за Беларусь.

Пра А.І. Місцюкевіча чытайце на ст. 2.

На здымку: Сп. Місцюкевіч адшукаў каштоўную тратуарную плітку.

Выйшаў "Верасень" № 8

Выйшаў з друку чарговы нумар літаратурна-мастацкага часопіса "Верасень". Паэзія васьмага нумара прадстаўлена вершамі Даны Антановіч, Кацярыны Сянкевіч, Глеба Лабазенкі, Насты Кудасавой, Таццяны Лапцэнак, Іны

Снарскай, Эдуарда Акуліна, Алеся Гібка-Гібоўскага і Фелікса Баторына. У раздзеле "Проза" друкуюцца апавяданні Настасі Грук, Уршулі Шубзда, Аляксея Палачанскага, Марыны Яўсейчык, Сяргея Беляра, Таццяны

Барысік, Міры Лукшы. Сучасная ўкраінская літаратура на старонках нумара прэзентуецца творамі Лесі Моўчун і Віктара Баранава. У раздзеле "Крытыка" Ала Петрушкевіч разглядае "патаёмнае" ў творчасці Наталлі Арсенневай. Друкуюцца гутаркі з Марыяй Ганько, Алесяй Грыбок і Дзіянай Балыка. Аб вытоках творчасці Леаніда Дайнекі разважае Наста Грышчук. Дзеліцца з чытачамі календаром свайго жыцця Раіса Крывальцэвіч. Даследуюць вытокі беларускай духоўнасці Генадзь Лапацін і Ларыса Раманава. Анатоля Трафімчык рэцензуе кнігу Сержука Вітушкі "Дзень-дзілінь: пара гуляць у казкі!" Па "цяжкому цэху" беларускага року падарожнічае Вадзім Кажан. А вядомы музычны аналітык Вітаўт Мартыненка ў сваёй традыцыйнай рубрыцы разглядае навінкі айчынай дыскаграфіі.

Пытайце часопіс "Верасень" № 8 на сайце ТБМ і ў Акадэміі.

Чытайце часопіс "Верасень" на старонках Беларускай інтэрнэт-бібліятэкі kamunikat.org а таксама на сайце ТБМ імя Францішка Скарыны: <http://tbm-mova.by/>.

Дасылайце свае творы ў "Верасень" на e-mail: verasenchas@gmail.com.

3 камандзіроўкі вярнуўся Беларусам

Так можна сказаць пра старэйшага сябра Таварыства Беларускай мовы імя Ф. Скарыны інжынера-энергетыка Аляксандра Іванавіча Місцюкевіча. Па роду сваёй дзейнасці яму шмат даводзілася адпраўляцца ў працяглыя камандзіроўкі па Беларусі на пракладку высокавольтных ЛЭП у 70 - 80-я гады. І як заўсёды ў гэты час праходзілі трасы, сустракалася шмат цяжкасцей: то з паліўна-змазачнымі матэрыяламі, то з запчасткамі, то непаразуменні з пастаўшчыкамі. А ў гэты час у СССР заўсёды чаго-небудзь не хапала. І шукаць таго, чаго не даставала, інжынеру Місцюкевічу часта даводзілася ў суседзях - украінцаў або літоўцаў, бо працавалі бліз мяжы з Украінай і Літвой, дзе гэтае дабро можна было здабыць.

І аднойчы добры дзядзька даў слушную параду, якая прымусіла задумацца:

- Табе, Ляксандр, будзе намнога лягчэй штосьці здабыць, калі ты з суседзямі будзеш размаўляць па-свойму, а не па-руску. Бо час мяняецца.

Ён прыслухаўся да добрай парады, і гэта дапамагло.

А час сапраўды мяняўся. У вялікай краіне пачалася перабудова, і абуджалася нацыянальнае жыццё ў саюзных рэспубліках.

Аляксандр Місцюкевіч як бы атрымаў магучы зарад энергіі, ён адчуў, што ёсць усе падставы застацца самім сабой, жыхаром сваёй рэспублікі-краіны. Паходзіў ён з самай што ні ёсць беларускай мясцовасці - са Слонімішчыны, дзе яго прадзеда, дзяды і бацькі баранілі, адстойвалі беларускасць. У вёсцы, сям'і і школе панавалі беларуская гаворка, народныя беларускія традыцыі, і яны сталі часткай ягонай істоты. І яму не спатрэбіліся ні час, ні ўмовы для нейкіх перабудов.

Калі ён вярнуўся з камандзіроўкі і павёў размову па-беларуску, некаторых супрацоўнікаў гэта здзівіла, а начальнік заўважыў:

- Тебя, Івановіч, в камандировке как будто подменили...

- Ды нічога асаблівага не адбылося, - быў адказ. - Гэта час змяніўся, а я застаўся, кім і быў.

Многія калегі па працы з разуменнем і павагай аднесліся да метамарфозаў Аляксандра Іванавіча і падтрымалі працэс нацыянальнага адраджэння, асабліва пасля прыняцця Закона аб мовах, у якім беларуская мова зацверджана ў якасці адзінай дзяржаўнай. У хуткім часе з лёгкай рукі спадара Місцюкевіча ў Гродна-энерга была створана суполка Таварыства беларускай мовы, якую ён узначаліў. Гэта была адна з першых суполак у вытворчых калектывах горада, дзейнасць якой значна абагаціла жыццё калектыву. У яго супрацоўнікаў вырасла цікаvasць да роднай беларускай мовы, культуры і гісторыі, уяўленні аб якіх былі сфар-

маваны яшчэ савецкімі падручнікамі.

Чалавек дзеяння, практычны, Аляксандр Іванавіч імкнуўся сам і дапамагаў супрацоўнікам пазнаць багатую нескажоную гісторыю Беларусі і яе культуру. Гэтаму садзейнічала праца гуртка па вывучэнні беларускай мовы. І сам ён грунтоўна заняўся вывучэннем сапраўднай гісторыі Беларусі, штудзіруючы кнігі В. Ластоўскага, М. Ермаловіча, У. Ігнаўскага і перыядычныя выданні. Для сяброў гуртка, працаўнікоў Гродна-энерга, ён запрашаў чытаць лекцыі вучоных з Гарадзенскага ўніверсітэта А. Пяткевіча, С. Габрусевіча і інш. Былі арганізаваны сустрэчы з пісьменнікамі і паэтамі з Менска і Гародні Р. Бардуліным, Д. Бічэль, У. Арловым, Л. Баршчэўскім і інш. Працэс беларускага адраджэння паглыбляўся. Хутка і справаводства было пераведзена на беларускую мову, у нарады і "лягучкі" усё больш пранікала баларуская мова. Загучала яна і ў вучэбным цэнтры Гродна-энерга, дзе з пачатку 90-х гадоў пачаў працаваць Аляксандр Іванавіч, гэта прыязна было сустрэта слухачамі курсаў.

Яго, як актыўнага адраджэнца, і работу суполкі ў Гродна-энерга канілі ў гарадской арганізацыі Таварыства беларускай мовы, а яго выбіралі ў кіраўнічую раду. Калі была створана абласная арганізацыя, ён быў абраны намеснікам старшыні, а з 1999 г. узначаліў яе, ужо адчувалася, што рамкі суполкі абмяжоўваюць яго актыўнасць. Ён, як старшыня, і Таварыства падтрымлівалі добрыя сувязі і з дзяржаўнымі структурамі, і з вытворчымі прадпрыемствамі, і з прадпрыемальніцкімі арганізацыямі. У зносінах з імі Аляксандра Іванавіча турбуе выкананне Закона аб мовах, наданне гораду беларускага адрэска, пашырэнне беларускамоўнага навучання, прапаганда дзейнасці і мэтай Таварыства. Застаючыся запатрабаваным і паспяховым работнікам на асноўным месцы працы, ён умеў сумішчае работу з ускладненымі на яго грамадскімі абавязкамі. Ён адчувае сваё дачыненне да ўсяго, што робіць адметным, беларускім горадам, наваколлем, і імкнецца садзейнічаць гэтаму. Яго радуе тое, што па дарозе на працу ён чытае па-беларуску назвы вуліц імя Элізы Ажэшкі, Каханюскага, Васілька, Вялікай Траецкай, плошчы Антонія Тызенгаўза, а побач з вучэбным цэнтрам Гродна-энерга знаходзіцца магазін "Веды", цырульня "У Элізы", магазін "Спадарожнік" і г.д. Уважлівым, неабякавым позіткам ён заўважае, як горад паступова набывае беларускае аблічча, што яму, гораду, трэба захоўваць і яго гістарычны адметнасці. Патрыёты горада актыўна змагаюцца за захаванне архітэктурных гістарычных помнікаў. Падтрымліваючы іх актыўнасць, ён бачыць, што "свой твар" гораду надаюць і брукоўка вуліц, і трагуарная плітка старых узораў з надпісамі

"GMN", "Grodzienski magistrat", "Ашкеназі Гродно", "Frildowicz", з кветкавым і геаметрычным малюнкам. Гэтыя акуратныя вырабы адрозніваюцца асаблівай трываласцю і добра захаваліся нягледзячы на свой узрост у 80 - 100 гадоў. Аляксандр Іванавіч абышоў многія глухія мясціны горада, адшукваючы ўсё новае ўзоры. Аб іх захаванні і ўсталяванні ў прыметным месцы горада неаднаразова вёў гутаркі з кіраўніцтвам жыллёва-камунальнай гаспадаркі і гарвыканкаму. Усяго знойдзенага захаваць не ўдалося, бо частцы каштоўнасцяў спрытныя людзі "прырабілі ногі", але цешыць зробленае, захаванае.

Як старшыня абласной арганізацыі ТБМ імя Ф. Скарыны ён ведае становішча ў рэгіёне і заўважае, што працэс беларусізацыі ў першай палове 90-х гадоў пашыраецца. У Гародні і раёнах ствараюцца новыя пярвічныя арганізацыі Таварыства, рэалізуюцца Закон аб мовах. Вынікам зладжанай працы грамадскіх арганізацый і дзяржаўных устаноў стаў перавод на беларускую мову навучання большасці школ Гародні, а ў раёнах - амаль усіх школ, дзіцячых садкоў; устаноў культуры, выканкамы і мясцовыя саветы таксама пераходзілі ў працы на беларускую мову; на адзіную дзяржаўную мову пераводзіліся назвы вуліц, населеных пунктаў, дарожных указальнікаў.

Ва ўсіх гэтых справах актыўны ўдзел прымаў Аляксандр Іванавіч разам з іншымі сябрамі Таварыства. З штодзённым назіраннем ён рабіў высновы, што для пашырэння ўжывання беларускай мовы патрэбна, каб яна штотды гучала ў публічных месцах, каб людзі не саромеліся карытацца ёю. І ён вядзе перамовы з кіраўніцтвам тралейбусага ўпраўлення і аўтобусага парка аб пераводзе на беларускую мову аб'яваў прыпынкаў у транспарце, адшуквае добрых дыктараў для запісаў такіх аб'яваў. І цікава адзначыць, што ніхто ў горадзе ад гэтага не забудзіўся, а яны адчулі, што жывуць у сваёй краіне. Усім знаёмым і незнаёмым гарадзенцам ён падае прыклад выкарыстання роднай мовы ў паўсядзённым жыцці. Наведваючы дзяржаўныя ўстановы і іншыя арганізацыі, ён імкнецца весці справы і афармляць дакументы па-беларуску ўсюды: і ў пракуратуры, і ў ДАІ, і дзяржстраху, і на пошце, і ў банку. І лічыць, што так павінны дзейнічаць усе, хто называе сябе беларусам.

Але не заўсёды жыццё радавала поспехамі, былі паражэнні і няўдачы. І Аляксандр Іванавіч перажываў іх як асабістую драму. Так было з рэфэрэндумам і яго вынікамі, пасля якога русіфікацыя грамадскага жыцця набыла нейкі агрэсіўны характар: школы, установы культуры, сродкі інфармацыі паскорана адмаўляліся ад беларускай мовы, магазіны мянялі беларускія назвы на рускія ("Спадарожнік" стаў

"Спутник", дайшло да абсурду: беларускае слова "Журавінка" напісалі з рускім *И*, беларускі квас "Старажытны" ператварыўся ў "Старажытны"), чыноўнікі раптам пачалі забываць беларускую мову.

І ўсё-такі Аляксандр Іванавіч не губляе аптымізму і знаходзіць новыя кірункі дзейнасці. Хаця падводзіць здароўе, і ён здае кіраўніцтва абласной арганізацыяй больш малодму сябру Таварыства, ён актыўна ўдзельнічае ва ўсіх мерапрыемствах арганізацыі: наведвае школы і дзіцячыя садкі і тлумачыць бацькам важнасць і неабходнасць беларускамоўнага навучання, адкрывае беларускіх класаў і груп, займаецца падпіскай на газету ТБМ "Наша слова", бярэ ўдзел у рэалізацыі ўсіх мерапрыемстваў Таварыства, у грамадскім жыцці. Ён, інжынер, разам з гарадзенскім кампазітарам Яўгенам Петрашэвічам складаюць і выдаюць "Беларускі спеўнік", у які ўключылі 72 папулярныя беларускія песні розных жанраў. Няхай народ ведае і спявае свае выдатныя песні, каб быць адметным сярэд іншых народаў. Заклапочаны ўшанаваннем памяці выдатнага музычнага дзеяча Гарадзеншчыны Заслужанага работніка культуры БССР Антона Валынчыка, ён з другім інжынерам Аляксандрам Талерчыкам наведваюць то гарадскі, то абласны выканкамы, дабіваючыся годнага вырашэння гэтага пытання.

Раздумваючы над цяжкасцямі нацыянальнага адраджэння беларусаў, Аляксандр Іванавіч прыходзіць да высновы, што нашы людзі, выхаваны на чужых гістарычных і культурных каштоўнасцях, дрэнна ведаюць гісторыю сваёй краіны. Успомніўся і ўласны досвед вяртання да беларускасці. Паглыбляючы свае веды гісторыі Беларусі, ён звярнуўся да краязнаўства. Шмат працаваў у гарадзенскіх архівах і бібліятэках, вывучаючы гісторыю Слонімішчыны, сваёй вёскі Піронім, удзел землякоў у паўстаннях 1830-31 гг. і 1863-64 гг. і склаў спіс удзельнікаў апошняга паўстання ў Слоніміскім павеце, вывучае ўдзел землякоў у Другой сусветнай вайне і інш. Яго артыкулы друкаваліся ў "Слонімскай газеце" і атрымалі добры водгук, дапамагаюць землякам лепш пазнаць гісторыю сваёй радзімы. Калісьці з дапамогай добрых людзей ён знайшоў шлях да беларушчыны сам, а цяпер падтрымлівае іншых на гэтай дарозе.

Грамадская работа і зацікаўленні хаця і адбіраюць у яго шмат часу, але і даюць стымул да актыўнага жыцця, паграбуюць трымаць сябе ў добра фізічнай форме. А што можа даць большае задавальненне, чым адчуванне, што ты прыносіш карысць людзям, краіне!

У юбілейны год пажодаем Аляксандру Іванавічу сіл, здароўя і новых поспехаў у яго дзейнасці.

Іван Буднік,
сябр ТБМ імя Ф. Скарыны.

АДНОСНА ФРАЗЕМЫ

У нядаўна апублікаваным артыкуле прафесара Н.Б. Мячкоўскай, змешчаным у зборніку навуковых прац "Слово и словарь" (Гродно: ГрГУ, 2013, с. 18-20), размова ідзе пра "рэlevantныя апазіцыі класаў фразем". Прычым усюды замест агульнапрынятага тэрміна "фразеалагізм" або "фразеалагічная адзінка" выкарыстоўваецца толькі "фразема". У падручніках жа ці навучальных дапаможніках па беларускай мове, а таксама ў навуковых працах іншых аўтараў ужываюць толькі тэрмін "фразеалагізм", якім абазначаюць прадмет фразеалогіі, яе моўную адзінку. Такім жа тэрмінам карыстаюцца ў рускай, украінскай, польскай і іншых славянскіх мовах. Параўнаем таксама ў нямецкай мове: Phraselogismus, у англійскай phrasological unit.

Ф.М. Янкоўскі ў сваіх працах, напісаных да 1981 года, ужываў толькі "фразеалагізм", а ў кнізе "Беларуская фразеалогія" (Мінск, 1981) пачаў выкарыстоўваць слова "фразема", аддаючы яму перавагу. Ён пісаў: "Які з трох тэрмінаў (фразема, фразеалагізм, фразеалагічная адзінка) стане адзіным і ці стане адзіным, гэта вырашыць час, далейшае навуковае даследаванне фразеалогіі, моўная практыка".

Як трапіла слова "фразема" ў беларускую мову? Яно прыйшло да нас з асобных прац па рускай фразеалогіі. Гэты тэрмін, як пісаў у 1964 годзе В.Л. Архангельскі, "быў прапанаваны ў вусных выказваннях прафесара С.І. Бернштэйна і ўжываўся яго вучнямі". А.В. Якаўлеўская, адна з вучаніц прафесара, у працы 1949 г. лічыла фразеалогію "адгалінаваннем лексікалогіі і семасіялогіі", падзяляла фразеалагічныя адзінкі на два разрады: 1) устойлівыя фразы (яны маюць структуру сказа і складаюць "уласна фразеалогію ці фразеалогію ў цесным сэнсе"), 2) фраземы (яны выступаюць "толькі ў якасці таго ці іншага структурнага элемента ў сказе" і складаюць другі "раздзел фразеалагічных адзінак", які даследчыца называе "фраземаграфія", а "фраземаграфія", не "фразеалагічны", а "фраземалагічны", а "фраземалагічны" і г.д. Дык навошта ж разбураць "Фразеалогія стихотворного языка В.В. Маяковского" (Ста-

линград, 1949, с. 27, 32).

На такія ж два разрады падзяляў фразеалагізмы і В.Л. Архангельскі, улічваючы іх "граматычную арганізацыю на падзлі словазлучэння ці сказаў". Да ўстойлівых фраз аднесены, напрыклад, такія адзінкі: "Под лежащий камень вода не течет", "Ах, злые языки страшнее пистолета", "нос не дорос", "след простыл", "зло берет". А гэта прыклады фразем: "бить баклуши", "гуси-лебеди", "изба-читальня", "под градусом", "не на шутку". Гл. пра гэта ў кнізе: Проблемы фразеологии: исследования и материалы. - М. -Л.: Наука, 1964, с. 102-125.

Некаторыя іншыя даследчыкі ўкладвалі ў тэрмін "фразема" зусім іншы сэнс. Так, Н.Н. Амосава (у названай вышэй кнізе на с. 131) пісала: "Адзінку пастаяннага кантэксту, у якой значэнне семантычна рэалізуемага слова з'яўляецца фразеалагічна звязаным, умовіма называць фраземай". Інакш кажучы, паводле Н.Н. Амосавой, фраземы - гэта тое самае, што В.У. Вінаградаў назваў фразеалагічнымі злучэннямі: *белый медведь, белый стих, отбивная котлета*.

Гэты распыльвісты тэрмін, які ахопліваў толькі частку фразеалагізмаў, у працах сучасных як рускіх, так і іншых фразеалагаў не выкарыстоўваецца. Думаецца, няма патрэбы ўжываць яго і ў нашай фразеалогіі, пашыраючы яго аб'ём на ўсе фразеалагічныя адзінкі ды яшчэ ставячы ў адзін рад з адназначнымі і агульнапрынятымі тэрмінамі, якія маюць аналагічную эму: *марфема, фанема, графема, семема, лексема, семантэма, манема* і інш. Як вядома, гэтую эму (суфікс) маюць толькі структурныя адзінкі мовы, якія могуць быць супрацьпастаўлены суадносным адзінкам маўлення, напрыклад: *марфема - морф, фанема - гук і г.д.* Калі б "фразема" прыжылася замест сталага тэрміна "фразеалагізм", то непазбежна ўзнікла б неабходнасць прывесці ў сістэму і іншыя тэрміны: ужо не "фразеалогія", а "фраземалогія", не "фразеаграфія", а "фраземаграфія", не "фразеалагічны", а "фраземалагічны" і г.д. Дык навошта ж разбураць усталяваную традыцыю?

Іван Лепешаў.

Абітурыенты Гарадзеншчыны сёлета атрымалі 21 стобальны вынік на ЦТ

Выпускніца лідскай гімназіі №1 Кацярына Тузіна па 100 балаў атрымала адразу па двух прадметах: рускай мове і матэматыцы. Максім Фарафонаў, які скончыў гарадзенскую гімназію №2, мае стобальны вынік па фізіцы і матэматыцы.

100-бальны вынік ЦТ абітурыенты вобласці атрымалі па 6 з 14 прадметаў. 10 чалавек - па матэматыцы (у 2012 годзе - 4), 5 - па фізіцы (летась ніводнага), па рускай мове - 3 (летась 1), па нямецкай мове, гісторыі Беларусі, грамадазнаўству - па адным чалавеку. Самы высокі бал у Гарадзенскай вобласці па гістрыі Беларусі сёлета - 99, па хіміі, беларускай мове і сусветнай гісторыі - 98, іспанскай і французскай мовах - 97, ангельскай - 96, нямецкай - 93, па геаграфіі - 91 бал.

Летась на Гарадзеншчыне было толькі 13 уладальнікаў 100-бальных сертыфікатаў.

Паводле <http://www.grsu.by>

На Мастоўшчыне ўшанавалі памяць паэта Міхася Явара

110-ую гадавіну з дня нараджэння паэта Міхася Явара, а таксама 150-ыя ўгодкі паўстання Кастуся Каліноўскага адзначылі грамадская ініцыятыва "За Еўрапейскую Мастоўшчыну" і Рух "За Свабоду" ў рамках кампаніі "Грамадзянская Гарызонтчына".

Актывіст з Мастоў Алег Пронскі кажа:

- Кожны год стараемся падтрымліваць гэтую традыцыю. Збіраем з нагоды гадавіны смерці Міхася Явара, нашага мясцовага паэта, які нарадзіўся на Мастоўшчыне. У гэтым годзе мы сабраліся крыху пазней, але я лічу, што галоўнае адзначыць, не мае значэння, калі. Значная частка вершаў Міхася Явара была страчана падчас Вялікай Айчыннай вайны. Засталася вельмі нязначная частка, тая, што была выдадзена. Для мяне гэта значная падзея, значная асоба ў жыцці Мастоўшчыны.

- Вялікае значэнне творчасці Міхася Явара ўжо ў тым, што ягоныя творы ў змрочныя для Беларусі трыццатыя гады вучылі любіць Бацькаўшчыну, - сказаў Аляксей Белакоз, адкрывальнік постаці М. Явара.

Урачыстасці прайшлі ў Луне, на вуліцы, якая цяпер носіць імя Міхася Карася, а таксама мае прысады з явару, як напамін пра творчы псеўданім паэта.

Другая частка мерапрыемства адбылася побач з хатай у вёсцы Мінявічы, у якой нарадзіўся Міхася Явар. Каля помніка Міхасю Явару ўдзельнікі чыталі вершы паэта.

Ушановаць памяць паэта - патрыёта прыехалі госці з Менска,

Гародні, Зэльвы, Мастоў і Слоніма.

У вёсцы Мінявічы на магіле 40 удзельнікаў паўстання 1863 года ім Кастуся Каліноўскага ў гонар 150 гадавіны паўстання былі ўскладзены кветкі і запалены знічы.

Якуб Сушчынскі.

У Іркуцку добрая навіна: выйшаў другі альбом Гурта аўтэнтчнага спеву "Крывічы"

Гурт аўтэнтчнага спеву "Крывічы" быў заснаваны яшчэ ў 2009 годзе па ініцыятыве сціплай, але моцнай духам дзяўчыны Волі Галанавай, якая і стала яго натхняльніцай і кіраўніцай. За гэты час склад гурта трохі мяняўся, хтосьці адыходзіў, хтосьці прыходзіў, але асноўнае ядро калетыву складалася.

Першы альбом "Весярок вее..." "Крывічы" запісалі ў 2011 годзе. І вось зараз выходзіць другая плытка пад назвай "А ў Калядачкі..."

Вось што напісана на вокладцы гэтай кружэлкі:

"Гэта другі альбом іркуцкага гурта "Крывічы". Яго мы запісалі адразу пасля Каляд-2013 года. Быў такі нейкі святочны паслякаляндны настрой. Кружэлка запісвалася лёгка. З натхненнем! Таму нам захачэлася захаваць гэты настрой і ў назве альбома. Да таго ж тут імат калядных песень, адна з іх так і называецца "А ў Калядачкі..."

Наш гурт імкнецца захаваць старажытную манеру спеву нашых продкаў беларусаў! Раней у Прыбайкалі беларуская песня гучала ў многіх вёсках, заснаваных перасяленцамі. Аднак цяпер "старую" песню пацучь можна толькі зрэдку. Таму мы вырашалі даць другое жыццё традыцыйным абрадавым і пазаабрадавым сьпевам. Дарэчы, усе дзяўчаты гурта "Крывічы" нарадзіліся ў Сібіры, але з давальненнем вывучаюць мову сваіх продкаў і спяваюць родныя песні!

Спадзяемся што Вам спадабаецца!"

Безумоўна, трэба патлумачыць, чаму альбом запісаны яшчэ зімой, у студзені, а выйшаў толькі зараз, улетку. Усё проста: не было грошай, каб яго выдаць.

Спонсараў не знайшлося. Прышлося мне выдаваць яго за свой кошт. Але гэта не бяда. Галоўнае каб слухачам спадабалася наша творчасць, і яшчэ, не менш галоўнае, каб

гэтыя песні засталіся для ўсеагульнай Спадчыны нашага Народа!

Склад гурта: Воля Галанова (кіраўнік), Вольга Тугарынава, Свецік Бастрэкова, Вялена Рабцава, Галінка Данілава, Юля Пярмінава, Алег Рудакоў.

Кружэлка запісана на "Іркуцкай студыі гуказапісу: www.irkzvuk.ru. Арганізацыйныя і фінансавыя пытанні вырашаў

Алег Рудакоў

Collegium Civitas
www.civitas.edu.pl

Якасць на вышыні!

- Еўрапейскі дыплом
- Патранат Польскай Акадэміі Навук
- Гарантыя імязнамай аплата

tel.: +48 22 656 71 89
admissions@collegium.edu.pl

Калегіум Сітас, Рэспубліка Польшча, г. Варшава

Сардэчна і ласкава запрашаюць!

23-24 ліпеня сёлета пад эгідай Згуртавання беларусаў свету "Бацькаўшчына" адбудзецца чарговы з'езд беларусаў свету. Работа з'езду будзе праходзіць у памяшканні культурна-адукацыйнага цэнтру імя У.В. Гетэ. Праграма з'езду прадугледжвае справядзачу кіраўніцтва Згуртавання аб яго дзейнасці на працягу мінулых чатырох гадоў, абранне новых кіраўнікоў "Бацькаўшчыны" і зацвярдзенне планаў работы арганізацыі на наступныя чатыры гады. Гэтую інфармацыю пацвердзіў сябар Вялікай і Малой рады "Бацькаўшчыны", доктар гістарычных навук, прафесар Леанід Лыч.

Беручы пад увагу і тое, што асноўныя задачы "Бацькаўшчыны" - адраджэнне культуры і мовы, нацыянальнай свядомасці і традыцыі беларускага народа, кансалідацыя аб'яднанне беларусаў свету і што Згуртаванне вядзе рознабаковую дзейнасць: культурна-асветніцкую, гаспадарча-эканамічную, рэлігійную, краязнаўчую, замежны турызм і іншае, уладальнікі і супрацоўнікі прыватнага мастацкага музея А.Я. Белы (1939-2011 гг.) у горадзе Старыя Дарогі сардэчна і ласкава запрашаюць дэлегатаў і гасцей З'езду - беларусаў з бліжняга і дальняга замежжа, з розных краін і кантынентаў, а таксама беларусаў - жыхароў Беларусі ў рамках культурнай праграмы З'езду наведаць унікальны музей і азнаёміцца з яго непаўторнай экспазіцыяй. Экспанаты музея адлюстроўваюць багатую, мала з чым параўнальную ў сваёй велічы і драматызме гісторыю Беларусі ад глыбокай старажытнасці і да нашых дзён. Музей мае 4 будынкі, 8 залаў; плошча экспазіцыі - каля 500 кв. м.; на ёй размешчаны каля 1700 твораў жывапісу, графікі, скульптуры, медальернага і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва Беларусі. У экспазіцыі прадстаўлены партрэты князёў, палкаводцаў, палітычных, дзяржаўных, рэлігійных, культурна-асветніцкіх дзеячоў Беларусі, батальныя карціны, краявіды, выявы помнікаў дойлідства, гарадоў і замкаў Беларусі,

бюсты і медалі, зробленыя ў гонар знакамітых дзеячоў Беларусі.

Немагчыма назваць, хто з беларускіх мастакоў (тым больш вядомых), не экспануецца ў гэтым музеі. Такіх няма, але нельга ўстрымацца, каб не назваць такіх імёнаў, як Язэп Драздовіч, Уладзіслаў Галубок, Пётра Сергіевіч, Міхася Філіповіч, Віталь Цвірка, Івонка Сурвіла і многія, многія іншыя. Іх работы таксама там ёсць. Тут жа знаходзіцца зала Васіля Быкава, дзе прадстаўлены выданні яго кніг, малюнк, асабістыя рэчы. У музеі прадстаўлены выданні Менскага культурна-асветніцкага клуба "Спадчына", які стварыў і якім кіраваў Анатоль Белы, выданні сяброў клуба ў іншых выдавецтвах. Многа твораў мастацтва і іншых экспанатаў знаходзіцца ў запасніках музея.

Старадарожскі мастацкі музей А. Белы наведваюць сёння асобы з Расіі і Украіны, Францыі і Італіі і г.д.ну і, вядома, з розных мясцін Беларусі.

Чакаем. Уваход - вольны. Ёсць экскурсавод.

Адрас: г. Старыя Дарогі, вул. Садовая, 52.

Тэл: 2-45-66-08 (Менск), 8-017-92-57068 - Ала Мікалаеўна Белы,

9-017-92-59388 - Міхаіл Антонавіч Белы.

А па дарозе з Менска ў Старыя Дарогі можна наведаць у Слуцку магілу Альгерда Абуховіча, агледзець мясціны і будынкі, звязаныя са знакамітай Слуцкай гімназіяй, фабрыкай Слуцкіх паясоў, культурна-асветніцкім цэнтрам "Папараць-кветка" і інш. па дарозе ж назад у Менск можна наведаць мясціну, дзе была адна з летніх рэзідэнцый Слуцкіх князёў Алелькавічаў, і дзе скончыўся зямны шлях святой праведнай Сафіі - княгіні Слуцкай. Там устаноўлены памятны крыж (вёска Омельна, Пухавіцкі раён).

Сябар клуба "Спадчына" Яўген Гучок.

Пра Палац Незалежнасці

Адміністрацыя Прэзідэнта
Рэспублікі Беларусь

Администрация Президента
Республики Беларусь

220016, г. Мінск, рэзідэнцыя Прэзідэнта,
тэл. 222-37-51, факс 226-06-10
E-mail: contact@president.gov.by

220016, г. Мінск, рэзідэнцыя Прэзідэнта,
тэл. 222-37-51, факс 226-06-10
E-mail: contact@president.gov.by

17 ліпеня 2013 г. № 28/535-49

Старшыні грамадскага аб'яднання
"Таварыства беларускай мовы
імя Францішка Скарыны"
Трусаву А.А.
вул. Румянцава, д. 13,
220005, г. Мінск

Паважаны Алег Анатольевіч!

Ваш зварот адносна афармлення фасада будынка Палаца Незалежнасці ўважліва разгледжаны Адміністрацыяй Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. Паведамляем наступнае.

Праектна-каштарысная дакументацыя аб'екта "Адміністрацыйны будынак на тэрыторыі ў межах вул. Арлоўскай - пр. Пераможцаў - р. Свіслач" прадугледжвае надпісы на фасадах будынка на дзвюх дзяржаўных мовах - беларускай "Палац Незалежнасці" і рускай "Дворец Независимости".

Адначасова інфармуем, што ў аздабленні фасадаў будынка выкарыстоўваюцца дэкаратыўныя элементы, стылізаваныя пад слупкія паясы і нацыянальныя арнаменты, а ў афармленні інтэр'ераў - габелены мазаічныя пано, роспісы і пейзажы па тэме гісторыі Рэспублікі Беларусь. Ва ўрачыстых памяшканнях да экспанавання прыняты працы вядучых майстроў жывапісу і манументальнага мастацтва краіны А. Кішчанкі, У. Савіча, У. Тоўсціка і шмат іншых.

Начальнік галоўнага ўпраўлення

па рабоце са зваротамі грамадзян і юрыдычных асоб

С.І. Буко.

Старшыня ТБМ у Магілёве

10 ліпеня ў музеі гісторыі горада Магілёва адбылася сустрэча з археолагам, старшынём Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны Алегам Трусавым. Гутарка вялася пра мінулае Магілёва, далёкае і не вельмі - як пра побыт, эканоміку і культуру 17 стагоддзя, так і пра стан горада напрыканцы савецкай эпохі. Найперш распавядалася пра гісторыю раскопак на месцы магілёўскай ратушы, пра пазтапную працу па аднаўленні яе гісторыі. Прысутным таксама было цікава даведацца пра ролю купецтва ў гісторыі горада, пра паўстанне 1661 года і яго наступствы для Магілёва (горад, не маючы нават статусу адміністрацыйнага цэнтра, стаў пакрысе ці не найбагацейшым горадам Вялікага Княства), пра асаблівасці збеларушчанай польскай мовы магілёўскіх хронік ды многае іншае. Таксама былі прэзентаваны матэрыяльныя рэчы, знойдзеныя пры раскопках на тэрыторыі горада. Самыя каштоўныя прадметы з

калекцыі магілёўскай суполкі ТБМ былі перададзеныя на наступны дзень дырэктару

Музея гісторыі Магілёва Аляксею Бацкоўву ў фонды музея.
Аляксей Карпенка.

Абследаванне вуліцы Ленінскай у Магілёве

Па просьбе старшыні ТБМ Алега Трусавы 27 чэрвеня 2013 года праведзена абследаванне вуліцы Вялікая Садовая (Ленінская) г. Магілёва на прадмет моўнай сітуацыі пры размяшчэнні вонкавай рэкламы і складзены акт:

Акт

падпіку выкарыстання моў пры размяшчэнні вонкавай рэкламы на пешаходнай частцы вул. Ленінская (Вялікая Садовая) г. Магілёва

Камісія ў складзе трох сяброў ТБМ: дацэнта МДУ імя А. А. Куляшова Аляксандра Агеева, дацэнта Магілёў-

скага ўніверсітэта харчавання Ігара Пушкіна, аспіранткі МДУ імя А. А. Куляшова Алены Цумаравай 27. 06.2013 г. правяла абследаванне пешаходнай часткі вуліцы Ленінская (Вялікая Садовая) г. Магілёва на прадмет моўнай сітуацыі пры размяшчэнні вонкавай рэкламы. У выніку абследавання выяўлена 290 рэкламных аб'ектаў і інфармацыйных шыльдаў прадпрыемстваў, з якіх 247 (85,2%) на рускай мове, 25 (8,6%) на англійскай і англійска-рускай (дзвюх) мовах, 18 (6,2%) на беларускай і беларуска-рускай (дзвюх) мовах (з якіх толькі шэсць (2%) на адной беларускай мове.

Маецца таксама 15 ба-

нераў, з якіх толькі адзін беларускамоўны, астатнія 14 - рускамоўныя. Дадаткова камісія падлічыла колькасць аншлагаў, якія ўказваюць назвы гарадскіх урбанонімаў. Усе 46 аншлагаў вуліцы Ленінская і ўказальнікі выкананы выключна на рускай мове. Але 5 аншлагаў гістарычнай назвы вул. Вялікая Садовая выкананы па-беларуску.

Маюцца таксама 5 інфармацыйных дошак на гістарычныя тэмы на беларускай мове.

Аляксандр Агееў.
Алена Цумарава.
Ігар Пушкін.

27. 06. 2013 г.

Шчыра дзякуем за дапамогу!

Сакратарыят ТБМ выказвае шчырую падзяку ўсім грамадзянам Беларусі і замежнікам, якія адгукнуліся на нашу просьбу аб дапамозе, а таксама беларускім журналістам, якія распаўсюдзілі нашу просьбу ў СМІ, і паведамляем наступнае.

Па стане на 10.07.2013 г. на рахунку ТБМ знаходзіцца 35.182.806 рублёў.

Таксама заплачана арэндная плата камунальных паслугі, тэлефон і інтэрнэт за травень і чэрвень гэтага года. Дзякуючы Вам, сядзіба ТБМ можа спакойна функцыянаваць да кастрычніка.

Сакратарыят ТБМ.

Ахвяраванні на ТБМ

- Луцэвіч Л.Г. - 100000 р.
- Хадановіч Маргарыта - 100000 р., г. Мінск
- Самонаў А.Н. - 100000 р., г. Магілёў
- Арлоўскі Віктар - 20000 р., г. Лагойск
- Рогач Пётр - 10000 р., г. Мінск
- Парумская Е.В. - 100000 р., г. Мінск
- Лагуціна Марына - 50000 р., г. Мінск
- Давідовіч Ігар - 100000 р., г. Мінск
- Салавей Лія - 50000 р., г. Мінск
- Давідовіч П.В. - 30000 р., г. Берасце
- Малюкова Яніна - 10000 р. г. Гомель
- Лягушаў Алег - 50000 р.,
ст. Ясень, Асіповіцкі р-н.
- Кісель Аляксандр - 50000 р., Гомельскі р-н.
- Павідайка В.М. - 70000 р., г. Мінск
- Суполка Лінгвістычнага ўніверсітэта - 100000 р., г. Мінск
- Ражноўскі І.А. - 30000 р., г. Мінск
- Магілёўская гарадская арганізацыя ТБМ - 130000 р.
- Восіпава Аляксандра - 50000 р., г. Гомель
- Салавей А.Н. - 50000 р., г. Ліда
- Усціновіч Васіль - 200000 р.,
п. Лясны, Мінскі р-н.
- Лойка Кірыл - 10000 р., г. Мінск
- Мартыныч Зміцер - 300000 р., г. Гародня
- Дземідовіч Соф'я - 20000 р.,
в. Мікалаеўшчына, Стаўпецкі р-н.
- Чаркасава Галіна - 120000 р., г. Пружаны
- Пяткевіч Т.С. - 10000 р., г. Мінск
- Ткачук Людміла 150000 р., г. Мінск
- Сакалоўскі Максім - 20000 р., г. Маладзечна

- Чачотка Анатоль - 50000 р., г. Мінск
- Рагаўцоў Васіль - 50000 р., г. Магілёў
- Максімчук Раман - 1155000 р., г. Мінск
- Бекарэвіч Аляксандр - 50000 р., г. Мінск
- Лазарук Тамара - 60000 р., г. Мінск
- Пракапенка Анатоль - 250000 р., г. Мінск
- Сутунаў Глеб - 50000 р., г. Мінск
- Філіповіч Валер - 50000 р., г. Мінск
- Бамбіза Мікола - 500000 р., г. Мінск
- Ляскоўская Алена - 50000 р., г. Мінск
- Пухоўская Юля - 30000 р., г. Мінск
- Танкевіч Анатоль - 100000 р., г. Мінск
- Шарлан К.М. - 200000 р., г. Ліда
- Гаева А. Г. - 10000 р., г. Мінск
- Кухаронак Алесь - 20000 р., г. Смільавічы
- Рэбека Мікола - 200000 р., г. Мінск
- Франкоў Юры - 50000 р., г. Віцебск
- Умрэйка Іван - 50000 р., г. Мінск
- Майсейчук Сяргей - 100000 р., г. Мінск
- Садоўскі Мікола - 40000 р., г. Мінск
- Пракапенка Уладзімір - 100000 р., г. Мінск
- Ляўчэня Сямён - 200000 р., г. Мінск
- Баранова Т.Э. - 30000 р., г. Мінск
- Ніканова В. - 140000 р., г. Жыткавічы
- Вайцяховіч Аляксей - 46550 р., г. Мінск
- Антановіч Т.Н. - 100000 р.,
п. Лясны, Мінскі р-н

Дзейнасць ГА "ТБМ імя Францішка Скарыны" па наданні роднай мове рэальнага статусу дзяржаўнай вымагае вялікіх выдаткаў. Падтрымаць ТБМ – справа гонару кожнага грамадзяніна краіны.

Просім Вашы ахвяраванні дасылаць на адрас, вул. Румянцава, 13, г. Мінск, 220034, альбо пералічыць на разліковы рахунак ТБМ №3015741233011 у Аддзяленні № 539 ААТ "Белінвестбанка" код 739 (УНП 100129705) праз любое аддзяленне ашчадбанка Беларусбанк.

Паведамленне

Грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" УНП 100129705

Аддзяленне № 539 ААТ "Белінвестбанк"

Рахунак атрымальніка 3015741233011 Асабовы рахунак 739

Від плацяжы	Дата	Сума
Ахвяраванні на дзейнасць ТБМ		

Касір

Пеня

Разам

Плательшчык

Грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" УНП 100129705

Аддзяленне № 539 ААТ "Белінвестбанк"

Рахунак атрымальніка 3015741233011 Асабовы рахунак 739

Від плацяжы	Дата	Сума
Ахвяраванні на дзейнасць ТБМ		

Квітанцыя

Касір

М.П.

Пеня

Разам

Плательшчык

Да 20-годдзя фестывалю

І.А. Пушкін
кандыдат гістарычных навук, дацэнт

3 гісторыі правядзення Міжнароднага фестывалю духоўнай музыкі "Магутны Божа" у Магілёве (1993-1998 гг.)

На Беларусі царкоўная музыка з'явілася ў X і XI стагоддзях разам з хрысціянствам. Хрысціянскія супольнасці лацінскага і грэцкага абраду суіснуюць з тых дзён па наш час, што прывяло да ўнікальнага ўзаемапрапанавання музычных традыцый. Намаганнямі музыказнаўцаў і этнографу мы адкрываем гэтую найбагацейшую духоўную спадчыну.

Магілёў адзін з старажытных гарадоў Беларусі. Знаходзіцца на берагах Дняпра, на скрыжаванні найважнейшых гандлёвых шляхоў. Менавіта на гэтым месцы адбывалася спалучэнне візантыйскай і заходнеўрапейскай традыцый і культуры, што дарэчы, і вызначыла духоўны і матэрыяльны склад спадчыны магілёўцаў.

Тысячагадовая гісторыя Магілёва насычана трагічнымі і велічымі падзеямі. Магілёўцы мужна баранілі свой горад ад захопнікаў, вялі гандаль, займаліся рамёствамі, будавалі храмы і ўхвалялі Бога музыкой і спевамі. Пачуццё волі ва ўсе гістарычныя перыяды вызначала характар горада.

Цэнтр адзінай праваслаўнай епархіі на тэрыторыі Беларусі ў Рэчы Паспалітай, галоўны горад рыма-католікоў у Расійскай імперыі - Магілёў мае славу музыкаў і спеваў гучалі не толькі ў храмах, але і падчас па-за храмавых дзеянняў, якія былі прымаркаваны да хрысціянскіх і агульнагарадскіх святаў, у гонар каралеўскіх імянін, каранацый найбольш шанаваных у Магілёве цудатворных абразоў, наведванні горада знакамітымі асобамі.

Магілёўцы лічаць сябе адным з першаадкрывальнікаў стэрэаэфекту. З канца XVI пачатку XVII стст., у час гарадскіх святаў адначасова выступалі два хары: адзін на "вежы касцельнай", другі "каля брамы", такім чынам, у слухачоў, якія знаходзіліся паміж харами, узнікала пачуццё стэрэаэфекту. Гарадскія свята шляхам музыкі духоўна аб'ядноўвалі гараджанаў розных рэлігійных канфесій.

1990-я гады, перыяд станаўлення незалежнай Рэспублікі Беларусь, час адраджэння рэлігіі і храмаў, беларускай мовы, літаратуры, мастацтва. Годы, калі быў адноўлены не толькі будынак касцёла св. Станіслава, як гістарычная спадчына беларускага народа наогул і магілёўцаў у прыватнасці, але і весь уклад каталіцкай супольнасці з яе буднямі і святамі, культурным абыходам і знакамітымі падзеямі. Аднаўляліся традыцыі, у тым ліку і агульнахрысціянскія фестывалі.

Не выпадкова адной з важнейшых падзеяў у культурным жыцці сучаснага горада Магілёва з'яўляецца Міжнародны фестываль хрысціянскай духоўнай музыкі "Магутны Божа", мэтай якой з'яўля-

ецца адраджэнне духоўнай музыкі, як часткі агульнамузыкальнай культуры; адраджэнне беларускай культуры, як часткі агульнаеўрапейскай культуры; актывізацыя творчых працаў і культурнага жыцця горада; пашырэнне сувязяў паміж моладдзю розных краін; узаемабагацэнне культур; аднаўленне хрысціян розных канфесій.

Міжнародны хрысціянскі фестываль "Магутны Божа" ствараўся па ініцыятыве пробашча касцёла св. Станіслава ксэндза Магілёўскай рыма-каталіцкай парафіі Уладзіслава Бліна, пазней біскупа Віцебскага і быў падтрыманы ксэндзам Раманам Факсінскім, які ўжо меў досвед у арганізацыі падобных мерапрыемстваў і выканаў ролю дырэктара двух першых фестываляў. Назва фестывалю нарадзілася ад першага радка вядомага твора беларускага кампазітара Мікалая Равенскага на вершы Наталлі Арсенневай "Магутны Божа". Сам жа гімн стаўся музычнай эмблемай фестывалю і штогод да 2004 года гучаў на яго ўрачыстым адкрыцці і закрыцці. Затым па ідэалагічных меркаваннях прадстаўнікоў дзяржаўных улад выкананне гімна стала лічыцца неэтажным.

На першыя фестывалі ў якасці ганаровага гасця запрашалася дачка М. Равенскага - Вольга. Спрычыніліся да арганізацыі фестывалю: Беларуская каталіцкая грамада, рыма-каталіцкая грамада г. Магілёва і група творчай інтэлігенцыі, якая склала першы арганізацыйны камітэт па падрыхтоўцы і правядзенні Міжнароднага фестывалю хрысціянскай духоўнай музыкі "Магутны Божа". Найбольш актыўныя сябры ініцыятывы групы садзейнічалі ўтварэнню ў 1995 годзе ў Магілёве фонду духоўнага яднання Міжнароднага фестывалю "Магутны Божа"; з 2004 года дзейнічала Магілёўскае грамадскае аб'яднанне "Магутны Божа". Афіцыйныя ўлады, у прыватнасці Магілёўскі гарвыканкам, ачолі падрыхтоўку і правядзенне фестывалю "Магутны Божа" (пры ўдзеле фонду фестывалю, пазней грамадскага аб'яднання) толькі з 1996 года, нягледзячы на тое, што яшчэ 22.04.1993 года У. Блін звяртаўся да старшыні гарвыканкаму І. Зайцава з прапановаю ўвайсці ў склад аргкамітэту. Такім чынам, дзякуючы грамадскай ініцыятыве магілёўцаў, прыхільнікаў ідэі адраджэння музыкальнага харава мастацтва Беларусі, за 20 год існавання фестывалю ў ім прынялі ўдзел больш за 15 тысяч выканаўцаў з розных краін свету.

Ад пачатку фестываль планавалася, як агульнагарадское свята, якое ў перспектыве павінна было ахапіць усю Магілёўшчыну і Прыдняпроўе. Таму акрамя музыкальнай часткі ўключалі выставы, сустрэчы, экскурсіі і г.д.

У першыя гады правядзення фестывалю асноўную частку арганізацыйных і фінансавых пытанняў вырашаў Уладзіслаў Блін ад свайго імя і ад імя Магілёўскай рыма-каталіцкай парафіі, як афіцыйна зарэгістраванай установы з сваёй пчаткай, рахункам і статусам юрыдычнай установы. Нікім чынам не планавалася рабіць фестываль як чыста каталіцкі, як у гэтым неабгрунтавана абвінавачвалі ініцыятару і арганізатару нядобразычліўцы. Як ад юрыдычнай асобы, рыма-каталіцкай парафіі г. Магілёва, былі накіраваны лісты з просьбай аб дазvole і дапамозе ў арганізацыі і правядзенні першага фестывалю 14.05.93 г. у Магілёўскі гарвыканкам; да дырэктара палаца школьнікаў (дыр. А. Раманаў), дома культуры КШТ (дыр. П. Адамчанка) і ліцэя музыкі (дыр. Л. Мішчанка) аб прадстаўленні памяшканняў для канцэртаў. Апошнія добразычліва пагадзіліся выдзяліць канцэртныя залы для правядзення фестывалю. Дырэктару фабрыкі каляровага друку г. Менска быў накіраваны ліст аб вырабе плаката накладам 2000 асобнікаў з выяваю часткі фрэсак з хораў касцёльнага св. Станіслава, на якіх намалюваны музыкі часоў сярэдневечча.

Ліст-зварот пробашча У. Бліна быў накіраваны ў розныя краіны і да розных уплывовых асоб. Напрыклад, у Вышэйшую духоўную семінарыю, каб прыехалі клерыкі для дапамогі ў правядзенні фестывалю (ліст ад 08.03.93 г.). Звярнуўся Уладзіслаў Блін і да ўрадоўцаў, была запрошана віцэ-маршалак сенату Рэспублікі Польшча А. Гжэшковак. Падчас фестывалю "Магутны Божа" быў запланаваны конкурс стваральнікаў і выканаўцаў рэлігійнага беларускага спева (песні), з мэтай адраджэння народных традыцый і духоўнасці, рэвізія культуры беларускага народа. Менавіта для пераможцаў гэтага конкурсу заснавала спецыяльную ўзнагароду А. Гжэшковак віцэ-маршалак сенату Польшчы. На першыя фестывалі яе атрымалі А. Сенажэнскі (г. Магілёў) і Г. Смоляк (г. Менск).

Дата правядзення фестывалю - ліпень была невпадковай. 13 ліпеня ў касцёле св. Станіслава адбылося асвячэнне алтара ў гонар Маці Божай Фацімскай. З'яўленне Маці Божай дзяўчынкам у Фаціме (Партугалія) вельмі вядома ў свеце, што падчас гэтай падзеі былі прадказаны войны XX ст., трагічныя падзеі 1917 г. у Расіі, атэізм і вяртанне да веры ў гэтай краіне. На асвячэнне алтара ў Магілёў прыбыў у 1993 г. арцыбіскуп Казімір Свэнтэк. Дзякуючы гэтай падзеі аб фестывалі даведалася шмат асоб, прагучалі прывітанні ад Папы Яна - Паўла II і арцыбіскупа К. Свэнтэка.

Ідэя правядзення Міжнароднага фестывалю хрысці-

янскай духоўнай музыкі "Магутны Божа" была падтрымана такімі вядомымі асобамі як: Роўда Віктар Уладзіміравіч - народны артыст Беларусі і СССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, прафесар Беларускай акадэміі музыкі, Каржанеўская Ганна Барысаўна - дацэнт Беларускай акадэміі музыкі, Скарабгатаў Віктар Іванавіч - заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь, дацэнт акадэміі музыкі, Бандарэнка Зінаіда Аляксандраўна - народная артыстка Рэспублікі Беларусь, дыктар беларускага радыё і телебачання.

Неабходна ведаць, што вялізны аб'ём працы выканаў і першы арганізацыйны камітэт фестывалю (найбольш цяжка быць пачынальнікам), у склад якога ўваходзілі (дакументы ў архіве фестывалю захавалі спіс гэтых асоб): ксэндз Раман Факсінскі (старшыня), Аляксееў Аляксандр - выкладчык дзіцячай музычнай школы, Елфімава Жанета - выкладчык музыкальнага вучылішча, Мішчанка Людміла - дырэктар ліцэя музыкі і харэаграфіі, Пушкін Ігар - дырэктар музея гісторыі Магілёва, Юрчанка Ганна - старшыня касцёльнага камітэта, Перапёлкін Ігар - галоўны рэжысёр абласнога драматычнага тэатра, Шпілюк Анатоль - супрацоўнік абласнога радыё, ксэндз Уладзіслаў Блін, Кальцова Алёна, Шаркова Антаніна - галоўны спецыяліст аддзела культуры Магілёўскага гарвыканкама, Цігоў Васіль - фотамастак. Пад час другога-трэцяга фестывалю да іх далучыліся і актыўна працавалі ў справе падрыхтоўкі і правядзення фестывалю: Стуканавы Стэла - выкладчык універсітэта імя А. Куляшова, Рослава Наталля - старшыня фонду "Дзеці Чарнобыля", Барысава Алёна - журналіст абласнога тэлебачання, Касцюкевіч Галіна - настаўнік сярэдняй школы, Гвоздзёў Уладзімір - дырэктар прыватнай карціннай галерэі і інш. Склад аргкамітэту з часам мяняўся, абнаўляўся. Але ўвесь час побач з ксэндзам Раманам Факсінскім ахвярна арганізавала і праводзіла фестываль Жанета Елфімава. Яна была і сябрам аргкамітэту і фонду, з'яўлялася сябрам журы фестывалю, рыхтавала конкурсную праграму музыкальнай і спеўнай часткі фестывалю (музычны рэдактар), адначасова кіравала хорам "Спадчына", які стаў лаўрэатам сёмага фестывалю.

Пачынаючы працу па правядзенні міжнароднага фестывалю, аргкамітэт разумеў цяжкасці і складанасці. Каб ён стаў падзеяй, атрымаў аўтарызат і значнасць, неабходна было ў першую чаргу вырашыць некалькі задач: 1) даслаць афармленыя мэты і задачы, 2) сфармуляваць аўтарытэтнае і міжнароднае па складзе журы, 3) знайсці фінансавыя сродкі (фундатараў), 4) знайсці

паразуме і падтрымку арганізацыйнаму дзяржаўнаму ўладу і кіраўніцтва іншых рэлігійных канфесій.

Вясною 1993 года аргкамітэтам была сфармулявана абвестка-адозва "Міжнародны фестываль духоўных спеваў "Магутны Божа", г. Магілёў, 1993 год, 13-17 ліпеня", у якой была сфармулявана мэта, закладзены прынцыповыя асновы будучых фестываляў. Адозва была перакладзена на польскую, рускую, англійскую, нямецкую мовы і разаслана па розных адрасах. У ёй, у прыватнасці, адзначалася: "З мэтай аб'яднання маладога пакалення розных краін і народаў, у горадзе Магілёве 13-17 ліпеня 1993 года адбудзецца фестываль духоўных спеваў "Магутны Божа". Ён з'явіцца шляхам хрысціян розных канфесій да тых людзей, якія па волі лёсу выкажэцца ў адлучаны ад Бога, у сэрцах якіх была створана пустаха. Гэты фестываль будзе папулярызаваны малітвамі людзей і песнямі і псалмамі, народзіць прагнасць да прыгажосці духоўных святаў у сэрцы кожнага з нас. Фестываль будзе радасным святам, якое накажа прыгажосць у разнастайнасці касцёла, пошук святога ў чалавекі і яднанне з Хрыстом. Сардэчна запрашаем усіх хрысціян незалежна ад поглядаў.

У фестывалі могуць браць удзел салісты і ансамблі, хоры і г.д., падаўшыя заяўку да 30.05.1993 г. У заяўцы патрэбна напісаць п'сьмовую згоду на ўдзел у фестывалі, прызвічча кіраўніка, выканаўцаў, пазначыць дату і месца нараджэння, дакладны адрас кожнага з іх, а таксама тры назвы конкурсных твораў з пазначэннем аўтараў слоў і музыкі. Пры патрэбнасці музыкальнага суправаджэння абавязкова даслаць ноты.

Удзельнікі прыбываюць у Магілёў 11 ліпеня 1993 года. Арганізатары забяспечваюць удзельнікаў сукавым узмацненнем, музычным абсталяваннем, арганам і, па жаданні, акампаняментам камернага аркестра, харчаваннем і начлегам.

У рамках фестывалю будзе мець месца так званая "Евангелізацыя - 2000" пад назвай "Ісус учора, сёння і заўтра". Удзельнікі фестывалю будуць мець магчымасць выехаць у наваколныя мясціны з песнямі і Хрыстовым сведчаннем. Праграма фестывалю: дні 11-13 ліпеня прызначаны для спроб і апрацавання канцэртаў, рэпетыцый і апрацоўкі харэаграфіі, рэжысуры, сцэнаграфіі. У наступныя дні зранку малітвы і Эухарыстыя, днём выступленні на вуліцах горада і наваколлі, увечары конкурсныя канцэрты.

Фестываль будзе суправаджацца рознымі культурнымі імпрэзамі: тэатральнымі прадстаўленнямі, выставамі мастакоў, разьбяроў

і т.п., чытаннямі, дыскусіямі на біблейскую і тэалагічную тэматыку. Просім адгукнуцца і прыняць удзел тых, хто жадае паказаць свае творы: мастацкія, разьбы, пэтыкі, фотаграфіі (на рэлігійную тэму).

Арганізатары фестывалю шукаюць фундатараў і рады ўсім, хто жадае дапамагчы матэрыяльна..."

Бачна, што праграмныя мэты фестывалю спалучалі свецкае і рэлігійнае. Практыка правядзення "Магутнага Божа" засведчыла большую схільнасць да свецкасці, засталіся ў праграме толькі сумесныя набажэнствы ў дні правядзення ды выкарыстоўванне касцёла св. Станіслава ў якасці канцэртнай залы. На першым фестывалі адбыліся конкурсы сярод харавых калектываў, ансамбляў, выканаўцаў-інструменталістаў, вакальных выканаўцаў. Пазней конкурсная праграма была абмежавана конкурсам хароў і ансамбляў, конкурсам прафесійных вакалістаў.

У разглядаемы перыяд склад журы ачольваў народны артыст Беларусі, СССР, прафесар Віктар Роўда (Менск). Разам з ім працяглы час працавалі ў складзе журы: дацэнт акадэміі музыкі Віктар Скарабгатаў (Менск), дацэнт Беларускай акадэміі музыкі Ганна Каржанеўская (Менск), музыкант, выкладчык Беларускай акадэміі музыкі Жанета Елфімава (Магілёў), загадчык аддзела музыкі фонду Ф. Скарыны Брытанскай нацыянальнай бібліятэкі Гай дэ Пікарда (Англія), народная артыстка Беларусі, дацэнт Беларускай акадэміі музыкі Любоў Каспорская (Менск), кампазітар, доктар мастацтвазнаўства, прафесар інстытута гісторыі мастацтваў у г. Санкт-Пецярбургу Ігар Маціцёўскі (Расія), прафесар, акадэмік, дацэнт Расійскай акадэміі музыкі Аляксандр Тэвасян (Расія), прафесар Акадэміі музыкі Матэвуш Сібільскі (Польшча), прафесар духоўнай Варшаўскай Акадэміі, доктар музыказнаўства Уладзімір Валасюк (Польшча). Перыядычна ўваходзілі ў склад журы: прафесар Гданьскай Акадэміі музыкі Багуслаў Грабоўскі (Польшча), доктар музыказнаўства з Торуна Раман Груча (Польшча), музычны дырэктар Хэрберт Хілдэбрандт (Нямеччына), кандыдат мастацтвазнаўства Уладзімір Неўдах (Менск), начальнікі ўпраўлення культуры Магілёўскага гарвыканкаму Ніна Падольская і Антаніна Шаркова (Магілёў), кампазітар Уладзімір Браілоўскі (Магілёў), выкладчык музыкі з Беластока Тадэвуш Траяноўскі (Польшча), выкладчык Акадэміі музыкі ў Беластоку Багдан Абрэцкі (Польшча) і іншыя. Склад журы, маючы няясненую аснову, перыядычна абнаўляўся.

(Працяг у наступным нумары.)

(Працяг. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

29

Грэх на іх нязмыўны

Аповесць-уява

Валер Санько

Увечары першага ліпеня 1942 г., пасля пахавання урны Янкі Купалы, на кватэры Аляксандра Фадзеева ўзмоцнены тэлефонны званок.

- Таварыш Фадзееў, каму Вы гаварылі пра лішнюю літару ў прозвішчы Купалы?

- Нікому, таварыш Сталін. - Аляксандр Фадзееў стаіць з секунды вітання, пачатку размовы. - Вам першаму.

- Правільна. А потым каму?

- Нікому, таварыш Сталін. Твардоўскаму забараніў.

Плывуць раздумныя секунды. Жыццём выкаваная статуя, старшыня Дзяржаўнага камітэта абароны, якому знядаўня падпарадчаны ўсе ўстановы краіны, рашэнне якога закон для любога міністэрства, завядзёнкава размаўляе ціха, ясна, паволі. У Сталіна ўласціваць быць цудоўна спакойным перад напорам любога чужога гневу, доказаў, волі.

- Правільна, таварыш Фадзееў. А службы Лаўрэнція інфармавалі?

- Не, таварыш Сталін. - Хуценька, з прыдыхам: - Аднаго вас.

- Абсалютна правільна. Секундная стрэлка падлогавага старабытнага гадзінніка ў пакоі Фадзеева вось васьць прабяжыць паўхвіліны.

- Ёсць выпадкі, свае грахі лаўрэнціўцы ўдала хаваюць. Ад усіх.

- Ад вас?

- І ад мяне.

Імглівіць секунды рахманая стрэлка. Сталін і Берыя доўгія гады супольна працавалі ў кабінёце генсека. З верасня 1938 года Сталін і Берыя з невялікімі перапынкамі былі ў адным кабінёце прынамсі два разы на тыдзень, часам штодня, па гадзіне, праз год па дзве гадзіны. У 1940 годзе сумеснічалі здаралася па восем-дзесяць гадзін.

У застоллі ўсугалась заводзілі грузінскія песні. Двое - не разлі вада, і незнячэўна адточана вынашанае прызнанне.

Паднатарэлы ў кабінетных гульнях Фадзееў замірае. З многімі членамі Палітбюро даводзілася застольнічаць Аляксандру Фадзееву, з першым таксама, характар мудрага грузіна вывучыў не з чужых пабайкаў. Цяпер, думаецца Фадзееву, генсек пахаджае бліз стала. Ад невысакатавай фігуры, рост Сталіна сто семдзесят чатыры сантыметры, ценяў практычна няма, іх скрадваюць свечкі люстры. Начная праца для сапраўды творчага - звычайнае будзённе.

Сумна вядомы вальгарызаваны падручнік Пакроўскага "Русская история в самом сжатом очерке" (1920) нарэшце выкінуты са школы (1934) і ўсіх праграм інстытутаў, дзякуючы начным выстарванням генсека, паведаміў Ямялян Яраслаўскі.

- Да вас просьба. ("Слухаю, таварыш Сталін"). Старайцеся даводзіць пра такое не пасля, а да. Уразумелі, усё зразумелі? - Праз зацягненую паўзу: - Літара пярэчы тасаўскаму паведамленню.

- Пярэчыць і цісне. Кожнаму блытаніна стане заўважна.

- Літара нідзе не павінна ўсплысці. Вам усё ясна.

- Так точно, таварыш Сталін.

Зашыфраваная судзенасць пытанняў, адказаў.

- Мы правіраем з Янкам. Штоможнае зробім. - Уздых, другі ўздых. - Познае ёсць познае.

Доўбні б'юць Аляксандра Фадзеева па макатры. Свідруе згадка.

- Вайна скоро закончыцца. Але мы не пасля вайны з Янкам паправімся, цяпер. Пасля вайны таксама. Абавязак.

- Так точно, абавязак. Вы сказалі, хутка вайна закончыцца...

- Не я сказаў, народ усё паскарае.

Недалёкі ўжо час, калі 17 ліпеня 1944 года праз усю Маскву правядуць 57 тысяч нямецкіх палонных, у тым ліку 19 генералаў. Хацелі бачыць Маскву, памаршыраваць; убачылі, прашлыгалі. Без зброі. У час праходу палонных загадзя фізіялагічнымі адходамі ўласную вопратку, ваколце, заванелыя вуліцы пасля нямецкага маршу два дні будуць адмываць вадавозкі, адшароўваць прыбіральшчыцы.

- Службы Лаўрэнція навучыліся таіць уласныя... - ляцяць тры секунды, пятая, - перагіны, таварыш Фадзееў. Будуць падобныя суматоўі, не бойцеся турбаваць. Мяне, прама мяне.

- Так точно, таварыш Сталін. Званіць Вам. Напрамую.

У краіне нястачы ва ўсім - хлеба, лекаў, снарадаў, вінтовак, танкаў, вопраткі. Тым не меней неўзабаве ў Маскве адна за адной выйшлі на рускай мове дзве кнігі вершаў Янкі Купалы. На выданне падручнікаў раней фінансаў не было, а ў цяжэразным ваенні 1943 на паэзію правініцыяла знайшліся.

Не закончылася вайна, рэзрухі і жабрацтва паўсюды дзіліся, а ў вызваленым Мінску заклапаціліся пра будаўніцтва асобнага домакі сямі народнага паэта Янкі Купалы. Шукалі месца для музея Янкі Купалы. Думалі пра музей Якуба Коласы.

25.5.1944 г. - пастанова № 268 СНК Беларусі пра стварэнне музея Янкі Купалы. Штат - пяць чалавек. Дырэктарам - Уладзіслава Луцэвіч.

12.12.1945 г. - рашэнне № 1187 Мінскага гарвыканкаму пра вызначэнне месца для музея Янкі Купалы.

10.01.1946 г. - пастанова № 15 СНК Беларусі пра конкурс на праект будынка музея Янкі Купалы.

04.02.1946 г. - планавая камісія СНК Беларусі зацвердзіла склад лепшых канкурсантаў на праект будынка музея Янкі Купалы.

У студзені 1947 года

прынята рашэнне пра стварэнне філіяла музея Янкі Купалы ў Вязынцы.

32

Прышла ўраджэнка Мсціслаўшчыны, жонка практычна цяпер малавядомага фалькларыста і лінгвіста Вуйковіча, прынесла на разгляд слоўнік "Прыдняпроўя голая мова", прасіла надрукаваць. Збіраны дзесяцігоддзямі тэксты ўчалелі выпадкова, ад служкаў Цанавы з ДПУ і беларускіх літзнаўцаў тыпу Гольскага і Мучара жонка перазахавала адзін экзэмпляр. Ведала яго значнасць.

Ацэнку фаліянту любы дасведчаны паставіць адну - дзесяць, сто. Для выдання ў беларускіх інстытутах мовы і фальклору тытанічная праца мсціслаўскага збіральніка і фалькларыста не запланавана, не трапіла ў пяцігадовы план, у дзяржвыдавецтвах няма сродкаў. Як у мінскіх навуковых таварыствах.

- Чаму адмаўляюцца друкаваць?

Худзеня ў беларускім андараку хусцінай і падбароддзя выцірае лоб, заікаецца перад вялікім мовазнаўцам Карнеем Іванавічам Лапухом. Нашых магілёўскіх рэцэнзій мала для выдавецтваў, трэба ад інстытута, акадэміі.

- Ад вас пажадана.

- Так ужо і мяне.

Мікіта Хрушчоў са сценкі насупраць холадна і сыта ўсміхаецца.

- Многія словы ўтарацца ў слоўніку, асобныя слоўкі не ў тым трыванні і часе. Працы над ім яшчэ горы-даліны.

Хуткая безуважнасць перагортвання густа запоўненых чарнілаў старонак у Карнея Лапуха часам прыпыняе еца абьякваша-павольным выпісам асобных слоўцаў на ўзбочны лісток.

- Аўтара трохі ведалі, спецыялісты.

- Што вы кажаце, не трохі, Міхаську добра ведалі.

- Не маглі добра ведаць, не маглі, - мякка папраўляе Карней Лапух. - Каго ведаюць, ёсць кнігі ў школах, інстытутах. Яго даваенных слоўнікаў няма нават у акадэмічнай бібліятэцы. Мо' нацдэмаўскія дзесці ў схронах пыляцца.

- Будуць на ўсіхных полках, і ў школьных, - упэўненасць жонкі аўтара праколювае акадэміка Лапуха.

Сын папа і сам святар Міхась Вуйковіч выкладаў філасофію і педагогіку да Кастрычніка і пасля студэнтам Магілёва, працаваў у Інбелкульце, інстытуце мовы. Аўтар артыкулаў, у тым ліку пра творчасць любімага Янкі Купалы. Слоўнікі беларуска-расейскі і расейска-беларускі надрукаваў з суаўтарам і паасобку.

У злыбедным 1929 г. праца Вуйковіча ў інстытуце Акадэміі навук стала непатрэб-

най, варажага беларускасці навукоўца праз год выперлі са школы. Такія настаўнікі спатрэбіліся падвалам дэпэўным, не школьным класам.

Перасуд справы злыбеднага эзкі ў 1936 г. Усё безсведкаў, пастаноў, касацый. Без апеляцый. Расстралялі. Хутка, адпаведна выдатным рашэнням аднапартыйнай камуністычнай дзяржавы, якая з першых дзён існавання вучылася і навучылася паспешна забіваць, ламаць, а потым лоўка хавачь свае злачынствы.

З гадамі рознаўстаноўчых чынавеных раскемілі творчых ганебствы: мноства таленавітых, здатных людзей краіны ў працоўным, далёка непенсійным узросце пайшлі ў лепшы свет у пэўны адзін-два гады. Балвану зразумела - хлусня, падлог. Во мігам кінуліся пераліцоўваць даты эзкавых смерцяў. Наспех са столі бралі дыягназы, месцы гібелі, гады смерцяў. Прыкметаўны бязграмацікі ў пагонах і безпагонаў не баяліся ўдараў Тамашніх за перакручванні лёсаў памерлых, змены.

Так Міхась Вуйковіч аказаўся памёрлым на пяць з лішнім гадоў пазней.

Недрукаваны і аб'іганы даследчык Вуйковіч у магілёўскай школе, прывольжскіх месцах ссылі ўпотаі займаўся слоўнікавай працай. Урыўкамі запісаў словы ў мінскіх допытных падвалах. Іначай не мог. Успамінаў, вынаходзіў, запісаў без усялякай спадзеі на закончэнне слоўніка, тым болей друкаванне.

Жонка памятала, як дрыжалі рукі мужыка пры перадачы старонак з запісамі ў час сумеснага жыцця ў Ніжне-волжску, рэдкіх сустрэчах пры мінскім турэмніцтве Міхася. Пошапты адданага чалавека, бацькі траіх дзяцей, ёй ніколі не забыць, як уздыхі паміралай бабкі.

- Зацерлі даваенныя яго кнігі і артыкулы. Зараз з іх крадуць, словы, думкі, не спасылаюцца. - Жанчына ўздыхае, трэ вочы. - Не можа снежыць увесь час, знябыт закончыцца.

- Колькі ёсць экзэмпляраў слоўніка? - Карней Лапух пыгае пра нязначную, другасную лішніцу.

Фалькларыст ты, акадэмік. А запісаў фальклору ў цябе вобмаль. Непарадак. Досыць бедненькія чужыя студэцкія запісы гнаць ва ўласненасць жонкі аўтара праколювае акадэміка Лапуха.

Сын папа і сам святар Міхась Вуйковіч выкладаў філасофію і педагогіку да Кастрычніка і пасля студэнтам Магілёва, працаваў у Інбелкульце, інстытуце мовы. Аўтар артыкулаў, у тым ліку пра творчасць любімага Янкі Купалы. Слоўнікі беларуска-расейскі і расейска-беларускі надрукаваў з суаўтарам і паасобку.

У злыбедным 1929 г. праца Вуйковіча ў інстытуце Акадэміі навук стала непатрэб-

най, варажага беларускасці навукоўца праз год выперлі са школы. Такія настаўнікі спатрэбіліся падвалам дэпэўным, не школьным класам.

навуковец, гартаў, меўся пасобіць з рэцэнзій. Не дала. Што тут глядзець.

- Яно й праўда. Слоўнік за сябе сам гаворыць.

Ухвала акадэміка ажыўляе жанчыну. Кажа пра цяжкасці з жыццём. Дзесяць пасля вайны не далі вучобы, рабацяжыць, слава Богу, ніводзін не распіўся, прыстойныя, паважаемыя. Ва ўнукаў адно - дай. Усюды суцэльныя выдаткі, да рэформы зарплата ў яе, фельчарыцы, была 450 рублёў, цяпер 45. Маці хварэе. Як сям'я зводзіць канцы з канцамі, сама дзівуецца. На базары цэны зменшалі не ў дзесяць разоў - утरोць, чацвяроць. Пенсія ў яе малая. Як жыць з трыма дзецьмі, не ведае.

- Да вас, у блізкай Магілёў, еду і калачуся. Хоць за дзень управіцца, на начову няма капейкаў, - зчыстасардэчнай даверлівасцю да поўнасцю беларускамоўнага славутага навукоўца, пісьменніка і земляка выдыхае жанчына. Па сакрэту дадае: часам прыбіральшчыцаю ўвіхаецца.

- Прысядзіб'е процьму часу забірае.

- Не кажыце. Слоўца якое, нашанскае, з слоўніка.

Карней Лапух застывае. Слухайце, Надзея Іванаўна, вы не ўяўляеце колькі ваджэнства з прычэткаю і асэнсаваннем любога слоўца ("Якраз, уяўляю. Таму дапяла вас"), праглядам кожнай старонкі, выпраўленнем ("Што вы, не трэба выпраўленні") склонаў і канчаткаў, з удакладненнямі паметаў пра паўторы, спасылкамі на сходнасць дыяметаў у другіх слоўніках ("Разумею, мноства"), паглаўнаю разбіўкаю...

- Разумею вашу цяжкую працу, разумею, - а сама ніц не кеміць, дзе зерне ў абвей фразы акадэміка.

Рашэнне ў Карнея Лапуха ёсць. Выдатнае. З высокага абрыву скача ў Проню бясстрашны сямікласнік, іголкаю ўпіваецца дурлавацень у вадзяную роўню. Мятляшыць сажонкава. Пашэнціла сямікласніку, не зламаў у падлецтве шыю, пашанце сёння акадэміку. Бабе трэба грошы, ад слоўнікавай кнігі наедку не мецьме.

- Пра што зараз скажу, нікому не кажыце.

- Нікому.

- Слова?

- Калі так пытанне, магу даць клятву.

Карней Лапух змалку шануе законы традыцыяны, у сталасці сьведома шануе, баіцца помсты язычніцкай прыкметы, не патрабуе нічога. Выдыхае:

- Колькі б вы за слоўнік хацелі?

- Міхась казаў, за дарэмніцу аддасць, любому, інстытуту, выдавецтву, альбы пайшло на карысць Беларусі, тытражна надрукавалі, радасна заспяшалася жанчынка.

Напорны Карней Лапух напорна пярэчыць. Усякая праца павінна аплачвацца. Дык колькі гаспадынька хацела б

атрымаць за тытанічную працу мужыка над слоўнікам, не спытайце з паной, падумаіце.

Жанчына няведкае, выліковіць.

- Усё-ткі.

- Казалі за тысячу рублёў, мо дзве пацягне. Міхась і сябра яго палову жыцця на збіранне і выпісванне паклалі.

- Болей ніводнае савецкае выдавецтва не дасць. Хрушчоў забараніў свінняў у гарадках і гарпасёлках трымаць ("Здзяцінелі партыйцы і ён"). Народ бяднее, дзяржсідэма не ачунылася ад вайны. Болей ганарам вам не выпадае, - з павольнай упэўненасцю тасуе калоду з усімі козырамі на руках прафесар Лапух.

- Казала яму, казалі. Але ўпарты мужык, як утрэскаецца ў што, не адступіцца. Словы беларускія мацней радні любіў.

- Калі знойдзеца ахвярнік, згодны даць за слоўнік пяць тысячаў савецкіх рублёў, новых, пяцьдзесят тысяч нядаўніх. Што мовіце?

- Нам, пяць тысячаў. Зараз? - у худзенькай падцінаецца падбародак, зводзяцца вусны. - Вы што? Грэх разараць чалавека.

- Вам, пяць тысячаў. - Прафесар Лапух шыецца ў запазусе. Траціну дасць зараз, рэшту атрымаеце ў ашчаднай касе, праз гадзіну. Прама цяпер.

... "Жонка, гэта мая гадоўна праца. Жыццё мае - слоўнік. Зберажы. Не аддай за бесцань. Захоцучь юды купіць, знішчыць, а то й прысабечыць. Не аддавай. Слоўнік мае і тваё прозвішча пакіне ў памяці беларусаў, на роднай Віцебшчыне і Магілёўшчыне. Не аддавай".

"Дзесяць не будзе чаго есці, а ты не аддавай".

"Будзе. Слоўнік наш, мой, твой, яда прыплыве. Бог дае дзіця, дасць і яду".

Узважвацца не трэба, мякка барытоніць субядседзец. Калі яшчэ тысяча будзе ганарарам, праз два-тры гады. З яе яшчэ падаткі вылічаць. А тут гатовыя пяць тысяч. Сёння. Поўнасцю. У рукі ці лепей на ашчаднічку.

- Не. - Шопатна паўтарае: - Не.

Утык галавы чатырнаццацігадовага шпінгалета праз глей у пясок. Забалела нямоцна. Забалела. Выплыў. Сажанкуе, блазнуе для пасябручкаю, тоіць боль. Доктар шыну ладзіў на шыю.

Тычок нагі Купалы ў грудзі, потым у галаву ашаламіў пераапрутага нападніка. Адчувальны сціск урэністых рук хворага паэта знечаканіў дужца. Карней Лапух адхіліўся.

- Не магу.

Другі моцны тык худой старэчай нагі ў шыю. Імгненні вырашалі ўсё. З любога нумара гатля мог хто выйсці, наведнікі з першых паверхаў, ніжніх, маглі глянуць ўверх. Ужо хтосьці вызірае.

- Дадучь вам сем тысячаў. Сем. Сёння. Згаджайцеся. Вар'яцкія грошы. Празаік за таўшчэнны тыражны раман атрымлівае тры, ну пяць.

- Падумаць трэ'. (Працяг у наступным нумары.)

Адраджэнне і дэградацыя - развагі паводле пленэраў

Нам, беларусам, нашчадкам былых геройскіх лічвінаў і магутных крывічоў, як і іншых роднасных супольнасцяў, дасталася ў спадчыну надзвычай багатая і столькісама расшматаная спадчына. Саміх асобаў тых часоў, якія рухалі кола гісторыі, не трацячы сваёй самабытнасці, існавала дужа значная кагорта. Пры гэтым, руплівыя нашы гісторыкі, быццам археолагі, зпад другу напластаванага ашмоцця вызваляюць і вяртаюць да жыцця ўсё новае і не менш выбітныя постаці. Такая рэчаіснасць, адно, надае нацыі гонару за сваю мінуўшчыну ды жадае, калі і не паўтарыць іхні чын, дык хоць наблізіцца да яго духоўна. Усё гэта нармальна само па сабе ў любым цывілізаваным грамадстве, якое не кранула яшчэ карозія дэградацыі з яе духоўным спусташэннем на мяжы з канчатовай дэгенерацыяй.

Адным з такіх першаадкрывальнікаў нашых слаўтасцяў быў і наш мастак, шчыры і дасціпны мастацтвазнаўца Леніў Міканоравіч Дробаў, светлая яму памяць. Ён выдаў яшчэ ў машэраўскія часы кнігу аб мастаках 19 стагоддзя, якія пакінулі свой творчы след на абшарах нашай Бацькаўшчыны. Гэтая кніга тады выклікала неверагоднае ўзрушэнне сярод творчай інтэлігенцыі і ўсяго нацыянальна свядомага грамадства як у самой краіне, так і далёка за яе межамі. Натуральна, было з чаго - за ўсе часы савецкай траскаці аб нашым краі вялася гаворка як аб лапці з бахілам, аж пакуль сонца з усходу не бліснула нам паратункам. А тут раптам - столькі выбітных і знаных у свеце дзеячаў, ды адно заняўдбаных дома. Сярод многіх пападзеных тут слаўтых майстроў розных відаў выяўленчага мастацтва, якія самааддана ўскладалі на алтар любай Айчыны свае дараванні падобна ахвяры ягняці, была прадстаўлена постаць Альфрэда Ізідора Ромэра (1832-1897), як пазней высветлілася, прадстаўніка цэлай дынастыі мастакоў гэтага старадаўняга шляхецкага роду.

Але, адкрыць асобу - яшчэ не значыць яе раскрыць, давесці да ўсведамлення суайчыннікаў яе значнасць і выбітнасць, як для мастацтва, так і для прагрэсіўнага чалавецтва, адрадыць яе духоўны патэнцыял, якім бы можна было і ганарыцца, і спатольваць духоўную смагу, і гоіць гнойныя балячкі сучаснага грамадства.

Як паказала жыццё, найлепшым сродкам такога адраджэння постаці і вяртання іх у паўнаважны духоўна-культурны ўжытак, з'яўляюцца мастацкія пленэры, з іх комплексам мерапрыемстваў. Вядома, што гэта патрабуе вялікай руплівасці, выдаткаў і ўзаемапаразумення як з боку арганізатараў правядзення пленэру, так і з боку творчага калектыву, які выключна ўсведамляе значнасць адпаведнай асобы. Менавіта гэты паказнік усведамлення асобы і з'яўляецца галоўным генератарам сапраўднай рэалізацыі асноўнага сэнсу дадзенага пленэру. Зразумела, гэта значыць раскрыць тыя каштоўнасці, якія былі найбольш характэрнымі для гэтай асобы, да чаго яна імкнулася і чаго прагла. На жаль, часцей за ўсё вынікам пленэра з'яўляецца салонны калейдаскоп з краявідамі рознага роду з мастацкімі шарадамі ды опусамі, часам якія зусім не маюць дачынення да згаданага персанажа.

Узорам лепшага кішталту правядзення падобных пленэраў можна без перабольшвання назваць тыя, што прысвячаліся асобе Фердынанда Рушчыца, праведзенага суполкай "Пагоня" і арганізаванага мастацкай галерэяй мястэчка Гальшаны; ды шэраг пленэраў, прымеркаваных Язэпу Драздовічу і арганізаваных Адай Райчонок. Гэта былі падзеі культурніцка-адраджэнскага кірунку не толькі ў маштабах нашай краіны. Вынікам гэтых падзеяў стаўся ажыўлены і шырокі рэзананс, пасля чаго ўзня-

тая асобы набылі належны навукова-даследчы і культурны розгалас. Амаль пасля кожнага пленэру праводзіўся шэраг справаздачных і выніковых выстаў, як у сталіцы, так і на месцы пры абавязковым прадстаўленні твораў кожнага ўдзельніка тых пленэраў.

Што адбылося з пленэрам у Паставах, прысвечаным выбітнаму творцу, грамадскаму і палітычнаму дзеячу Альфрэду Ромэру? Глеба для яго правядзення мною і кразнаўцам Яськам Драўніцкім рыхталася ўжо больш за 10 год. Недзе ў 2000-м годзе мне пашанцавала выявіць у камайскім касцёле наяўнасць шэдэўра згаданага майстра "Хрыстос і сірата". Прыязнае і ўзрушанае стаўленне да гэтай з'явы было выказана пробашчам касцёла Яцкам Хутманам, які з глыбокай пашанай аднёсся да правядзення належнай урачыстасці аўтара згаданага твора.

Урэшце ў 2002 годзе было праведзена некалькі грамадска-асветніцкіх мерапрыем-

стваў у розных установах Менска, прысвечаных выбітнаму творцу, і былі апублікаваны першыя артыкулы, прысвечаныя яму ў газетах "ЛіМ", "Наша слова", "Новы час" і "Культура".

Пазней, у 2004 годзе ледзьве здолеў выратаваць ад валюнтарысцка-герастрацкіх адносін мясцовых уладаў адзіны матэрыяльны доказ прыналежнасці Альфрэда Ромэра да нашай зямлі - сядзібны маёнтак у вёсцы Каралінова. Тады праз Дэпартамент па ахове і рэстаўрацыі помнікаў доўлідства Міністэрства культуры РБ гэтаму сціпламу і занябанаму будынку быў нададзены статус помніка архітэктуры трэцяй катэгорыі, ён быў занесены ў адпаведны Спіс і ўзяты пад ахову Дзяржавы. Мною асабіста за гэты час было напісана некалькі жывапісных палотнаў, прысвечаных гэтаму дзеячу, які тут пражываў і тварыў пэўны час у апошнія гады жыцця.

Пэўна, станоўчаму рашэнню па правядзенні пленэра

ў значнай меры паспрыяла ратацыя чыноўнікаў у кіраўніцтве ў райвыканкаме, дзе на змену кондавым функцыянерам прыйшлі больш лаяльна мыслячыя асобы. Аб гэтым сведчыць той факт, што калі быў прадстаўлены спіс групы мастакоў, у якую быў уключаны і я, з іхняга боку адразу ўзнікла насцярога і нязгода. Але тады, з прагматычных меркаванняў мяне пакінулі.

Пасля пяці дзён пленэру ў Доме рамёстваў, накішталт справаздачы, была праведзена выстава сабранага эцюднага матэрыялу. Праз паўгода, 20.04.2013 г., у Менску, у Палацы мастацтваў, пад дзвоня

стаецца гэта "стратэгія" на сумленне тых, хто без такога дзяляцкага павуціння не ўяўляе свайго "выключнага" існавання. Такая "руплівасць", адно - абкрадае гледча і зневажае юбіляра.

Калі казаць проста, адзіная акалічнасць, якую нельга ігнараваць, у гэтай справе - гэта тое, што я з'яўляюся адным з актыўных сяброў мастацкай суполкі "Пагоня". Не здолеўшы мяне пазбавіць удзелу ў пленэры, вырашылі адыграцца з дапамогай кіраўніка групы у правядзенні выніковай выставы ў раёне. Сярод іншых прычын, па якіх работы не трапілі на выставу,

афіцыйна названых кіраўніком групы журналісту, - было тое, быццам яны не тычацца раскрыцця асобы юбіляра. [Гэтыя творы прапанаваны чытачу на яго развагу.]

Акрамя гэтага былі дапушчаны даволі грубыя непаразуменні нават з той экспазіцыяй, якая сабралася, і ў арганізацыі, і ў правядзенні адкрыцця самой выставы з належным ушанаваннем выбітнага суайчынніка. Фактычна дзейнасць па адраджэнню асобы пераўтвараецца ў небяшкодны папулізм, імітуючы ўласную бурную дзейнасць. Напэўна з'яўляецца ісцінай тое, што адраджэнне духу, як і яго дэградацыя, ўласцівы ўсяму жывому, і калі спыняецца рух аднаго, адразу распачынаецца ўплыў другога. І калі ж гэта тычыцца аднаго чалавека - паўбяды, але ўжо незваротная бяда, калі гэтага тычыцца тае часткі грамадства, якая абавязана займацца абагачэннем духоўнай культуры.

Сябар мастацкай суполкі "Пагоня", пры БСМ
Алесь Цыркуноў.

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Марыя Баравік, Вінцук Вячорка, Юрась Каласоўскі, Юля Карчагіна, Леакадзія Мілаш, Максім Новік, Язэп Палубятка, Аляксей Пяткевіч, Уладзімір Содаль, Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Алэг Трусаў.

<http://nashaslova.mns.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbn-mova.by/>

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.
Газета падпісана да друку 15.07.2013 г. у 10.00. Замова № 1423.
Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 2000 асобнікаў.
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес. - 4450 руб., 3 мес. - 13350 руб.
Кошт у розніцу: па дамоўленасці.

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб рэгістрацыі № 908 ад 18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даліна.

Адрас для паштовых адпраўленняў:
231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslova@tut.by